

Kenraaliluutnantti Karl Lennart Oesch (1892–1978) – Lahti

Arvoisat kuulijat, nimeni on Vesa Määttä ja valmistelen elämäkertaa Karl Lennart Oeschistä. Se julkistetaan syksyllä 2015. Kerron esityksessäni Oeschin elämästä Lahden seutuun kytkettynä. Uskallan sanoa, että Lahdessa oli yksi hänen tärkeimmistä paikoistaan Suomessa.

Lennart Oeschin vanhemmat Christian ja Anna olivat sveitsiläisiä, ja ensin mainittu luopui Sveitsin kansalaisuudesta vasta kolmekymppisenä vuonna 1921. Christianin – tuttavallisemmin Juusto-Össi tai Ukko-Össi – muutti aikoinaan Karjalaan ja eläkepäivinänsä Lahteen 1920-luvulla. Siellä hän kuoli vuonna 1935.

Kaksi vuotta aikaisemmin (1933) Lennart Oesch ja hänen vaimonsa Aitanga olivat ostaneet kesäpaikan nimeltä Antinkallio, Nastolasta. Paikka on Alasenjärven rannalla Lahden kaupungin tuntumassa. Taitaa nykyisin kuulua Ahtialan kaupunginosaan. Kesäpaikalla oli 1900-luvun alussa rakennettu lautahuviila, jonka lämpöeristys ei ollut hyvä. Hienoissa kakluuneissa ei myöhemmin voitu pitää tulta, koska muurit olivat menneet huonoon kuntoon. Tontin saunassa sai hyvät löylyt. Aitanga ei kaivannut mukavuuksia maaseutuelämään, mutta Lennart olisi jossain vaiheessa mielellään laitattanut huvilaan ainakin sähköt.

Antinkalliolla Lennart nautti etenkin puutarhatöistä. Alun perin hänen piti rakentaa akateemista uraa luonnontieteiden parissa, mutta itsenäisyysliike vei voiton. Huvilan kasvihuone kuulemma muistutti betonibunkkeria. Sen valikoimasta löytyi viinirypäleitäkin, mutta ne eivät menestyneet pohjoisen ilmastossa. Mansikat puolestaan kasvoivat tontilla hyvin. Viinimarjapensaita oli runsaasti. Useita lajikkeita ruusuja kasvatettiin myös. Kasvimaat olivat rinteessä ja kaukana järvestä. Kasteluveden kanto järvestä oli yksi rutiinitehtävistä lapsille Christianille ja Ann-Marille.

Antinkallio tuli tutuksi myös Oeschien perheystävälle kirjailija Kersti Bergrothille. Kesähuvilalla hän todella ymmärsi, että Lennart ja kasvit olivat erottamattomat. Bergrothin mielestä Lennart puhui kasveista ihan kuin ne olisivat osa hänen perhettään ja näyttikin siltä, että huvilan isäntä olisi seurustellut jollain salaperäisellä tavalla puutarhansa kanssa. Bergrothin mielestä kenraalin persoonallinen suhde nimenomaan luontoon olisi avain tämän olemukseen. Siinä hahmottuisi ennen kaikkea kenraalin mutkaton käsitys elämästä. Bergrothista tuntui, että paradokseille ja turhuuksille ei ole tilaa kenraalin maailmassa. Siellä ihmiset näyttäisivät elävän kasvien tavoin selkeiden ja rehellisten lainalaisuuksien mukaan.

Lennart Oesch teki 1930-luvulla pitkää päivää Suomen maanpuolustuksen tehostamiseksi niin yleisesikunnan päällikkönä kuin Mannerheimin puolustusneuvostossa, joten tuolloin vapaahetket muun muassa Antinkalliolla olivat kortilla.

Talvisotaan Oesch lähti päämajan yleisesikunnan päällikkönä. Sodan lopulla ylipäällikkö Mannerheim tarvitsi kenraaliaan Viipurinlahdella. Siellä Oesch otti komentoonsa Rannikkoryhmän. Hänen johdollaan pahasti kuluneet suomalaisjoukot onnistuivat rannikolla pysäyttämään neuvostoliiton divisioonien hyökkäykset.

Välirauhan aikana Oesch osallistui II Armeijakunnan komentajana uuden itärajan linnoittamiseen. Hän myös keksi myöhemmin Salpa -nimen yli tuhat kilometriä pitkälle puolustusasemalle, joka tunnetaan Salpa-asemana tai Salpalinjana.

II AK:n esikunta oli aluksi Haminassa, josta se siirtyi kesällä 1940 Lahteen. Muuton jälkeen Oeschin työpaikka oli sen verran lähellä Antinkalliota, että hän päätti asua vähintään kesän 1940 huvilalla. Sieltä oli mahdollista kulkea polkupyörällä armeijakunnan esikuntaan ja takaisin Antinkalliolle. Kesän 1940 tienoilla myös II AK:n joukoissa varauduttiin tositoimiin, sillä Neuvostoliiton hyökkäysaikeista liikkui huhuja. Valmiutta myös kohotettiin. Oesch muistutti, että tuolloin Suomen itärajan takana oli hyvissä lähtöasemissa puna-armeijan vahvoja joukkoja. Hän oli suhteellisen varma siitä, että Moskovassa ikään kuin tavoiteltiin mahdollisimman vapaita reittejä länteen päin, minkä vuoksi itänaapurin puolella suhtauduttiin sangen epäluuloisesti myös suomalaisten linnoittamisurakkaan. Itsenäisen Suomen suurimpaan rakennushankkeeseen.

Oeschin armeijakunnan alueelle rakennettiin suurin osa Salpa-aseman linnoitteista. Kesäkuuhun 1941 mennessä itärajan tuntumassa oli 351 erityyppistä kantalinnoitetta. Niistä 308 oli II AK:n alueella. Panssariesteitä oli tuolloin II AK:n alueella vajaan sadan kilometrin matkalla. Kaiken kaikkiaan panssariestettä oli rakennettu hiukan alle 200 kilometriä, kun uutta pääpuolustusasemaa oli linnoitettu noin vuosi. Erilaisia kenttälinoitteita oli tuolloin yhteensä yli 3 000. Niistä noin tuhat oli II AK:n alueella. Uuden itärajan tuntuman linnoitustyömaat hiljenivät jatkosodan alussa 1941, ja pääpuolustusasema jäi ”välillä kesantoon”.

Aitanga oli muuttanut miehensä perässä Lahteen, jossa hän olisi 1941 kesällä kaivannut enemmän toimintaa palvelukseensa samalla kun hänen miehensä joukkoineen jälleen valmistautui kohtaamaan vihollisen. Kesä-heinäkuussa 1941 Aitanga totesi tilanteen olevan Lahdessa,

tarkemmin Hennalassa, kaikkea muuta kuin rauhallinen. Ilmahälytyksiä riitti lähes joka yölle, mutta pommituksia ei toistaiseksi ollut. Jokunen päivä aikaisemmin, 30.6., Hennalan pojille oli riittänyt hurraamisen aihetta kun näkivät kahden savuavan vihollispommikoneen tippuvan alas. Aitanga myös kuuli joidenkin joukkojen tappioista, lähinnä haavoittuneista, koska kaatuneista ei tiedotettu, ”paitsi mitä kuulee lahtelaisten menettäneen sukulaisiaan ja tuttaviaan”, painotti Aitanga. Lisäksi desantteja olisi tullut usein seudulle, mutta useimmat olisi saatu vangittua, ”On sentään vielä muutamia metsissä, luultavasti Päijänteen saarissa, kertoi Aitanga.

IV AK:n komentaja joukkoineen oli valmiudessa lähes koko kesän 1941 Elokuun 8. päivänä 1941 Lennart täytti 49 vuotta. Onnittelemassa kävivät muun muassa divisioonan komentajat: jääkärieversti (jouluna 1941 kenraalimajuri) Bertel Winell (8.D), jääkärieversti Einar Vihma (12.D) ja jääkärieversti Kaarlo Viljanen (4.D). Ikävä tosiasia on sekin, että nämä kaikki elokuussa 1941 hyökkäykseen lähteneet divisioonien komentajat menehtyivät sodan aikana. Viljanen kuoli 24. huhtikuuta 1942 miinaräjähdyksessä (Seesjärveen liittyvän Suurlahden tuntumassa). Winell kuoli sydänkohtaukseen 9. tammikuuta 1943, Tunnetuin lienee Vihman tapaus. Hän kaatui etulinjassa tykistökeskitykseen 5. elokuuta 1944.

Elokuun 21. päivän tienoilla aloitettiin voimakas tiedustelu, joka lopulta kehittyi yleiseksi etenemiseksi. Edessä häämötti Viipuri. Se vallattiin, ja iskuja jatkettiin vihollisen kimppuun; syyskuun alkupäivänä 1941 puna-armeijan joukkoja antautui Viipurin eteläpuolella valtavassa motissa.

Oeschistä tuli Karjalan Armeijan komentaja vuoden 1942 alussa. Nimi muutettiin myöhemmin samana keväänä Aunuksen Ryhmäksi. Taisteluja käytiin myös asemasodan aikana, ja erityisesti kelirikkotaistelut kuluttivat Oeschin joukkoja keväällä 1942.

Ylipäällikkö nimitti Oeschin 26.6.1944 Mannerheim-ristin ritariksi. Tälle huomionosoitukselle keskeinen perustelu löytää kohteensa kesästä 1944, jolloin Oeschin alaisuudessa oli ollut enimmillään suurempi voimaryhmä kuin Suomen talvisodan armeija. Kuten hyvin tiedämme, hänen johdolla muun muassa Talin–Ihantalan alueella puna-armeijan suurhyökkäys pysäytettiin.

Sodan päätyttyä Oesch toimi vielä yleisesikunnan päällikkönä ja Armeijakunnan komentajana. Armeijakunnan esikunta oli Lahdessa, käytännössä hän oli maavoimien komentaja. Hän kuitenkin

luopui virastaan syyskuussa 1945. Oeschistä oli tullut *persona non grata* ja hänen saavutuksensa olivat niin sanotun virallisen Suomen puitteissa vaipumassa unohduksiin.

Lokakuussa 1945 Oesch vangittiin. Lahti tai pikemminkin Antinkallio liittyi myös hänen pakomatkaansa. Myöhään illalla 8. lokakuuta tuntematon henkilö otti puhelinyhteyden Oeschiin, joka sai seuraavan tiedon: hänet tulnaisiin pidättämään seuraavana päivänä. Oesch pohti kuumeisesti miten asian puitteissa olisi toimittava. Hän päätti, ettei antautuisi vangittavaksi. Aamulla 9. lokakuuta Oesch oli lähtenyt Antinkallion huvilalle. Muutaman päivän kuluttua hän oli Porissa. Edessä oli venematka kohti Ruotsia. Myrsky ja vuotava vene keskeytti matkan. Oesch ilmoittautui viranomaisille. Vuosia kestänyt sotarikossyytösten aika oli ehkä raskain vaihe hänen elämässään, aika joka ei koskaan unohtunut ja lopullisesti katkeroitti mielen.

Etenkin Aitangan tuki auttoi tutkintavankia jaksamaan. Aitanga myös tiedosti, että hänen miehensä stressinsietoa oli jo kauan koeteltu sekä rauhan oloissa että sota-aikoina. Näin ollen pitkää tutkintavankeutta ei olisi helppo kestää: Aitanga painotti: ”Lahdessa rukoillaan paljon puolestasi. Älä Sinä menetä uskoa.” Tämäkin osaltaan kertoo Lahden merkittävyyttä Oescheille.

Sotaylioikeus tuomitsi Oeschin heinäkuussa 1946 muun muassa yllytyksestä 17 sotavangin tappoon 12 vuodeksi kuritushuoneeseen. Korkein oikeus muutti tuomion kolmeksi vuodeksi vankeutta, pois lukien tutkintavankeudessa vietetyt 10 kuukautta. Koko sotarikosjupakka on hyvin vaikeaselkoinen, ja sille annetaankin runsaasti tilaa elämäkertatutkimuksessani.

Muistot Lahdesta, tarkemmin Antinkalliosta autoivat vankia kestäämään koettelemukset. Kun Lennart marraskuun alussa 1947 kuvaili Aitangalle selliään, tuolloin Helsingin lääninvankilassa, hän totesi koppinsa olevan suorastaan viihtyisä. Seinään kiinnitetyn pöydän yläpuolella oli kahdeksan valokuvaa läheisistä. Lisäksi oli kaksi kuvaa Antinkallion huvilasta. Kuvien edessä oli kukkia pullossa ja lääketuubissa sekä huvilalta tuotua poronjäkälää säilykepurkissa.

Vankilasta päästyään talvella 1948 Lennart muutti jälleen Antinkalliolle. Aitanga asui arkisin Helsingissä. Lennart toipui koettelemuksistaan ulkotöiden parissa. Hän asui Antinkalliolla lähes koko vuoden 1948. Tämä johtui pitkälti siitä, että hänen ja Aitangan asuntoasioissa oli järjestelemistä. Aitanga oli käytännössä joutunut asunnottomaksi aviomiehen jätettyä virkansa ja jouduttua vankilaan.

Myös jatkossa Lahti oli Oescheille tärkeä kaupunki. Se oli heidän kesäkaupunkinsa viipurilaisine yhteyksineen. Viipuri oli ollut Oeschille tärkeä lapsuudesta saakka. Kun hän oli 17. syyskuuta 1944 onnistunut katselemaan vihollisen valtaamaa Viipuria muutaman kilometrin etäisyydeltä, hän totesi: ”Viipuri oli minun joukkojeni vapauttama ja minun komennossani olevat joukot sen menettivät.” On syytä korostaa, että sotilaallisessa mielessä Oesch koki Viipurin arvokkaimmaksi valloituskohteeksi neuvostoliittolaisten mielialan kohottajana ja vastustajan mielialan madaltajana mutta strategisesti sekä taktillisesti kaupungin menetys ei lopulta järkyttänyt Kannaksen puolustusta kesällä 1944; kysymyksessä oli ollut lähinnä paha kauneusvirhe sotilaallisessa toiminnassa.

Muistoja sekä ajankohtaisia kysymyksiä Lennart Oesch saattoi jakaa vaikkapa Lahden torilla. Sieltä hän hankki pääasiassa elintarvikkeita Antinkalliolle ja ostosmatkojen aikana usein keskusteli tuttujen sekä tuntemattomien kanssa. Eräällä matkalla Oesch ja muuan liikemies ryhtyivät spekuloidaan Taavetti Laatikaisen mahdollisuuksia puolustusministeriksi. Tuolloin elettiin kesää 1948 ja Laatikainen oli juuri ylennetty jalkaväenkenraaliksi. Tämän puitteissa Oesch varsinaisesti pääsikin vauhtiin. Hänen mukaansa Laatikaisen valinta ministeriksi olisi kyllä sopinut sen hetkisellemme puolustusvoiman komentajalle: ”kiitollisuuden velkaisena ylennyksestään korkeimpaan kenraalin arvoon – arvoon arvaamattomaan – puolustusministerinä kyllä pitäisi huolen kenraali Sihvon pysymisestä satulassa.” Näin Oesch totesi. Liekö näkemyksen taustalla osaltaan vaikuttanut Laatikaisen toiminta tai toimimattomuus Kannaksella 1944 ja myös antipatiat Aarne Sihvon suuntaan.

Ylennysasiat olivat varmasti olleet keskustelujen aiheena myös Antinkalliolla, jossa muun muassa Nihtilä kävi usein. Juttua riitti ennen kaikkea kesäpaikan saunan löylyissä ja lähinnä jatkosodan tapahtumista. Sauna oli ahkerassa käytössä 1960-luvun alkuun saakka, jolloin Antinkallio myytiin.

Vaikka tämän myötä Oeschin matkat Lahteen eivät luonnistuneet entiseen tapaan, epäilemättä hänen sydämessään oli loppuun saakka tärkeä sija kesäkaupungille. Myös kasviharrastukselle oli vähemmän edellytyksiä, vaikka ne häntä jatkuvasti kiinnostivatkin. Vielä elämänsä viimeisinä vuosina hän tarkkaili vaikkapa tyttärensä kesäpaikalla, mitkä kasvit nyt kukkivat, eikä hän peiteltyt tyytyväisyyttään, jos sai kuulla läheistensä kasvilöydöistä ja tarkempia tietoja niiden kasvupaikosta. Hän oli loppuun saakka ajan tasalla myös sotilasasioissa ja seurasi ja osallistui myös politiikkaan. Noin kuukausi ennen uuden kasvukauden alkua 28. päivänä maaliskuuta 1978 Lennart Oesch kuoli Kiljavan sairaalassa.